

FELLES INNSPILL TIL STATSBUJETT 2016

Norske Billedkunstnere (NBK), Norske Kunsthåndverkere (NK), Forbundet Frie Fotografer (FFF) og Samisk Kunstnerforbund (SDS) ønsker med dette å komme med felles prioriteringer til statsbudsjettet for 2016.

Først vil vi gjerne takke regjeringen for satsningene i statsbudsjettet for 2015:

- 4 mill kr ekstra til pilotprosjektet for utstillingshonorar, som gir et viktig signal til denne store reformen.
- 3 mill kr for støtte av norske galleriers utenlandssatsning, som er et utmerket tiltak for å bygge kunstnerskap og øke omsetning internasjonalt. Vi forutsetter at ordningen vil omfatte både billedkunst og kunsthåndverk.
- 24 nye arbeidsstipend, - hvorav de visuelle kunstnerne samlet fikk tildelt åtte av hjemlene i kvotefordelingen.
- Konvertering av ledige garantiinntektshjemler til 10-årige stipend én-til-én. Vi setter meget stor pris på at regjeringen støtter prinsippet om at GI-hjemlene minst erstattes med et likt antall langvarige stipend, slik at antall kunstnere som får støtte ikke reduseres.

PRIORITERTE TILTAK TIL STATSBUJETT 2016

NBK, NK, FFF og SDS har tre hovedprioriteringer som innspill til statsbudsjettet i 2016:

1. En stor lønnsreform for stipendene
2. En helhetlig satsning på kunstnerens utstillingsproduksjon - styrke statlige og regionale ordninger
3. Styrke etterspørselen etter samtidskunst og kunstnerens kompetanse

STATUS PER 2015: FLERE UTREDNINGER GIR ET GODT GRUNNLAG FOR POLITISKE GREP

Vi har nå bak oss en rekke utredninger og stortingsmeldinger som til sammen gir oss et godt grunnlag for å utforme en langsiktig strategi for å styrke det visuelle feltet. Mest sentrale er **Stortingsmeldingen om visuell kunst - St.Meld. nr 23 (2011-12)**, **Kulturutredningen 2014** og nå nylig **Kunstnerøkonomiutredningen «Kunstens autonomi og kunstens økonomi»**, som dykket ned i enkeltkunstnerens situasjon, muligheter og utfordringer.

Vi er helt enig i konklusjonene i Kunstnerøkonomiutredningen om at fokuset fremover bør ligge på å styrke kunstnerens vilkår på de tre ulike arenaene – det offentlige, private og internasjonale markedet, slik at

kunstnerens arbeid naturlig fører til økonomisk bærekraft i virket. Vi setter pris på den helhetlige tenkningen som preger utredningen til Vigdis Moe Skarstein, og støtter dette fullt ut (sitat s.17):

"En kunstpolitikk må finne balansen mellom marked og stimuleringstiltak, sørge for en helhetstenking hvor betaling for kunstverket må være et integrert element i et helhetlig stimuleringsystem for kunst.

Det er viktig ikke å tape den enkelte kunstner av syne. Kunstnere må kunne leve av sin kunst og kunstneriske kompetanse dersom samfunnet skal få det mangfoldet av kunstneriske ytringer vi ønsker."

Kunstnerøkonomiutredningen tok for seg kunstnerens situasjon isolert sett, men vi vet at kunstnerens arbeid skaper store verdier på landsbasis og er med på å sysselsette mange. Det vi trenger nå er den samme type undersøkelse som ble gjort for musikkfeltet kalt «Musikk i tall» som tar for seg hele økonomien i bransjen, og ser på pengestrømmene fra hva kunstnerne skaper i et større nærings- og sysselsettingsperspektiv (ref. innspill fra organisasjonene til KUD 06.06.14). Vi mener at et godt faktagrunnlag er essensielt, og er tilfredse med at regjeringen har tatt initiativet til mer solid forskning på kunst- og kulturfeltet.

Ser vi til Europa, har vi den ferske rapporten fra EY «**Creating Growth: Measuring Cultural and Creative Markets in the EU**» som viser at kulturelle og kreative næringer i Europa gjennom økonomiske nedgangstider hatt en svært positiv økning både i økonomisk vekst og i sysselsetting. Med en omsetning på 535.9 milliarder euro - hele 4,2% av Europas BNP - og syv millioner sysselsatte, er dette en betydelig verdiskaper. Det visuelle kunstfeltet ligger øverst på listen, med en omsetning på 127,6 milliarder euro. Visuell kunst er en sektor i EU som sysselsetter flere enn telekommunikasjons-sektoren. Dette gir interessante perspektiver også for norsk politikk.

Slike undersøkelser kommer likevel til kort når det gjelder å måle kunstens verdi. Vi vil gjerne understreke at kunsten i sin kjerne handler om andre verdier enn de som kan måles i omsetnings- og sysselsettingstall. Kunstens kraft i samfunnet kan ikke reduseres til rene tallverdier. Da mangler regnestykket det aller viktigste; selve kjernen i hva kunsten hele tiden søker å skape og tilby. Den gir oss identitet, spørsmål og innsikt, - den konfronterer, varsler, utfordrer og bidrar til dannelse. Dette perspektivet er også sentralt for Moe Skarstein, når hun i sin utredning insisterer på kunstens autonomi.

INNETEKTSKURVEN MÅ SNU

Telemarksforskings funn for hva våre kunstnergrupper tjener på sitt kunstneriske virke er nedslående. Det er nødvendig å få snudd den negative utviklingen vi har sett fra 2006-2013, hvor vi har gått ned omlag 10% i inntekter fra vårt skapende virke. For våre yrkesgrupper er dette en utvikling vi ikke kan leve med, og som må tas på alvor.

Det må være lønnsomt å ta femårig kunsthøyskoleutdanning, og være en aktiv, profesjonell kunstner med ambisjoner, nasjonalt og internasjonalt. Vi trenger en treffsikker, langsiktig og solid forankret politikk for kunstnerøkonomien, som gir bærekraftige inntekter fra hva vi leverer daglig. Kunstnerne må gis tillit til å få skape grunnlaget for Norges fremtidige kunstskatter, økt sysselsetting og et livsgrunnlag for et mylder av relaterte tradisjonelle og innovative næringsveier.

Konkurransen vil være minst like stor som før, men forskjellen må bli at de som faktisk vinner oppdrag eller blir utvalgt for utstillinger i offentlig regi, også må få en god økonomisk inntjening fra det arbeidet de gjør, opplevelsene det skaper hos publikum og rettighetene de har som opphavspersoner. Staten har en særlig oppdragende rolle for resten av kunstfeltet og samfunnet for øvrig - en rettesnor andre aktører måler seg etter.

Vi har registrert at noen aktører i etterkant har forsøkt å redusere en stor kunstnerundersøkelse og en omfattende utredning med mange forslag til tiltak, til et spørsmål om rekrutteringskontroll til kunstneryrkene. Vi støtter ikke en slik lettvinnt analyse. Myndighetene kan selvsagt vurdere antall studieplasser innen kunstfagene, og det forutsetter vi at de gjør, men ingen kan styre tilstrømmingen til kunstneryrkene via utenlandske utdanninger eller ved at autodidakte prøver seg å etablere seg i et kunstneryrke. Vi kan heller ikke se at tilstrømning til de kreative yrkene er et problem. Norge trenger den innovasjonen og de verdier kunstnere representerer. Dette gir en sunn konkurranse i kunstfeltene, og

sikrer tilfang av kunstnere som gir mangfold, bredde og kvalitet. Mer konstruktivt er det å se hvordan Norge bedre kan utnytte den kraften som kunstnerne bidrar med i samfunnet, noe som Moe Skarstein absolutt gjør.

Når det gjelder inntekter basert på kunstnerisk kompetanse, registrerer vi i Kunstnerundersøkelsen 2013 at disse har økt kraftig siden forrige inntektsundersøkelse. Pedagogisk arbeid, formidlings-, konsulent- og juryarbeid er for mange visuelle kunstnere en meget givende sysselsetting ved siden av det rent kunstneriske arbeidet, og lønsmessig gir det normalt en bedre uttelling for vårt høye utdanningsnivå. Dette bidrar til en lønnsøkning i totalinntektene. Dette viser at kunstneres fagkunnskap og innovasjonsevne har et potensiale, og at vår kompetanse i større grad blir verdsatt og benyttet som en ressurs i flere sektorer enn tidligere. Dette er en positiv faktor i et ellers dystert bilde med reduksjon i kunstneriske inntekter.

ET TYDELIG BUDSKAP

Det er et nærmest overtydelig budskap å hente ut av de tre nevnte norske utredningene. Kunstnerformål og området for billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom ble ikke prioritert under Kulturløftet I og II. De rød-grønne regjeringene hadde et sterkt fokus på styrking av enkelte institusjoner og infrastruktur, og et manglende fokus på styrking av kunstneres vilkår. Gitt en meget svak kopling mellom institusjonsøkonomien og kunstnerøkonomien på det visuelle feltet, har satsningene derfor ikke påvirket kunstnerøkonomien til billedkunstnere og kunsthåndverkere positivt.

Vigdis Moe Skarstein skriver i Kunstnerøkonomiutredningen, side 18:

"Med andre ord, kunstnerne har relativt sett kommet dobbelt dårlig ut når det gjelder offentlige bevilgninger: både direkte fordi fokus ikke har vært på kunstproduksjon og fordi de institusjonene som skal være arenaer for fri kunstnerisk virksomhet har brukt midlene til annet enn å legge til rette for å skape kunst."

Tiden er derfor inne for at kunstpolitikken fokuserer på kunstproduksjonen, kunstneres levekår og det visuelle kunstfeltet spesielt. Det er med stor glede vi registrerer at både Norsk kulturråd og Kulturdepartementet synes å anerkjenne dette ved en aktiv prioritering av visuell kunst.

1. EN STOR LØNNSREFORM FOR STIPENDENE

En stor lønnsreform for kunstnerstipendene bør være ett av flere strakstiltak som settes i verk i 2016, som respons på de svært dårlige inntektsfunnene i Kunstnerundersøkelsen 2013. Dette er sentralt virkemiddel for å bedre kunstnerøkonomien direkte, og som har vært underprioritert i lang tid.

Vi vil i perioden 2016-2018 *ikke* kreve flere stipendhjemler. Det er imidlertid ikke akseptabelt for oss at lønnsreformen finansieres med en *reduksjon* i antall stipender.

Vi har møtt stor velvilje i senere tid hos politikere i familie- og kulturkomiteen i Stortinget for kravet om rimelig lønnsvekst på de ulike statlige arbeidsstipendene, både på borgerlig side og på venstresiden. Disse stipendene er det nærmeste vi kommer lønnsinntekt på det visuelle feltet, og som statlig lønnsinntekt er det høyst rimelig at den skal følge lønnsveksten i statlig sektor.

Vi registrerer også at utredningen til Vigdis Moe Skarstein støtter lønnsvekstregulering (Anbefalinger s. 99):

"De langsiktige stipendene bør reguleres opp mot gjennomsnittet for lønnsutviklingen i samfunnet for øvrig. Dette vil skape en forutsigbar lønnsvekst på den delen av kunstneres basisinntekt som ytes av staten."

1.1 PRINSIPPET OM LØNNSVEKST FOR STATLIGE STIPEND

I likhet med Moe Skarstein, mener vi det ikke er rimelig at lønnsveksten på stipendene skal være gjenstand for uforutsigbare budsjettvedtak og skiftende politiske holdninger fra år til år. Erfaringene over lang tid har vist at effekten av dette systemet er at stipendene ikke på noen måte har holdt tritt med lønnsutviklingen for øvrig i samfunnet. Mens et arbeidsstipend i 1963 lå på 82,1 % av et normalårsverk, lå det i 2014 på 40,7 % av en gjennomsnittlig heltid årsinntekt i Norge. Dette er et dramatisk kutt i realverdien, og det er ingen tvil om at kunstnerstipendene har vært brukt som en salderingspost i kulturbudsjettene gjennom flere tiår.

Det bør være en selvfølge at kunstneres statlige lønninger skal ha en lønnsvekst lik øvrige lønninger i staten. Beløpene for arbeidsstipend og de tiårige stipendene bør minst indeksreguleres i samsvar med årslønnsveksten for statsansatte, og etterslepet etter mange år med elendig lønnsvekst må kompenseres. Det finnes etter vårt skjønn heller ingen god prinsipiell begrunnelse for at stipendbeløpet for de 1-5 årige arbeidsstipendene (også for yngre kunstnere) skal ligge lavere enn stipend for etablerte kunstnere/ seniorkunstnere og garantiinntekten. Vi vil derfor foreslå et nytt bærende prinsipp for beregning av stipendbeløpet.

I denne sammenheng kan nevnes at utstillingsvederlaget og visningsvederlaget følger statlige lønnsvekstindikatorer. Utstillingsvederlagsavtalens § 8 fastsetter at vederlaget skal "reguleres med samme prosentatsats som den gjennom-snittlige lønnsøkning i Statens lønnsregulativ det foregående år". Avtalen om visningsvederlaget § 2 legger bl.a. til grunn "en indeks lik rammen for lønnsoppgjøret i staten".

1.2 EN STOR LØNNSREFORM FOR Å INNHENTE ETTERSLEP (KAP.321, POST 73 & 74)

Kunstnerundersøkelsen 2013 viser med all mulig tydelighet at kunstnerøkonomien er under press, og da må samfunnet sørge for at i hvert fall de statlige kunstnerlønnene har en forsvarlig størrelse og lønnsvekst. Det er viktig for kunstnerøkonomien at etterslepet etter mange år med reduksjon i realverdi hentes inn. Her har regjeringer over mange tiår trått feil, og det kreves en opprydning i form av en stor lønnsreform for stipendene. En slik reform vil ha spesielt stor effekt på kunstnerøkonomien for billedkunstnere og kunsthåndverkere, fordi disse gruppene har en stor andel av disse stipendene, - 42 % av arbeidsstipendene og 75 % av GI/ 10-årige (inkl. kvoter for fotografer).

Vi anser at forskriftens krav om at man kan ha maksimalt en 50 % stilling ved siden av arbeidsstipend, bør være et retningsgivende prinsipp. Dette kravet gjelder alle arbeidsstipend og stipend for etablerte kunstnere og seniorkunstnere. Det betyr at stipendene i prinsippet skal frikjøpe tid til kunstnerisk arbeid tilsvarende en halv stilling. Et arbeidsstipend bør dermed tilsvare om lag 50 % av en gjennomsnittlig norsk årsinntekt (heltidsekvivalent).

Nylig publiserte tall fra Statistisk sentralbyrå viser at gjennomsnittlig heltids årslønn i Norge i 2014 var kr 503 800¹, hvilket etter et slikt halvlønnsprinsipp vil tilsvare et stipendbeløp på kr 252 000 (avrundet opp til nærmeste tusen). Arbeidsstipendene er i 2015 på kr 210 000 og stipend for etablerte og seniorkunstnere ligger p.t. på kr 233 385, hvilket er samme beløp som maksimal utbetaling av garantiinntekten.

1.3 BEREGNING AV KOSTNAD LØNNSREFORM FOR STIPENDER

Vi har foretatt en beregning av kostnaden for denne lønnsreformen. Vi har da beregnet først total kostnad for stipender og GI med nytt lønnsnivå basert på 50 % av heltids årslønn i 2014. Deretter har vi, ut fra kostnadene i statsbudsjettet for 2015, beregnet en netto kostnad for lønnsreformen. Alle tall inkluderer arbeidsgiveravgift.

Beregning kostnad lønnsreform stipender	Inkl. arbeidsgiveravgift
Kostnad arbeidsstipend 50% gjennomsnittlig årslønn (495 stk AS og ASYK á 252 000 kr)	142 328 340
Kostnad 10-årige stipend 50% gjennomsnittlig årslønn (86 stk á 252 000 kr)	24 727 752

¹ <http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/lonnansatt/aar/2015-03-20?fane=tabell&sort=nummer&tabell=221958>

Kostnad garantiinntekt 50% gj.sn. årslønn (426 hjemler á 252 000 kr, beregnet 90% uttak)	110 239 769
SUM total kostnad lønnsreform	277 295 861

Statsbudsjett 2015 Kunstnerstipend m.m. (kap.321, post 73)*	145 110 000
Statsbudsjett 2015 garantiinntekt, overslagsbevilgning 426 hjemler (kap.321, post 74)	104 906 000
SUM total kostnad 2015 arbeidsstipend, 10-årige og GI	250 016 000
*) Fratrukket diversestipend for nyutdannede kunstnere 17,4 mill og diversestipend 15,1 mill	
Netto kostnad lønnsreform	27 279 861

Denne lønnsreformen er for stor til å tas i ett statsbudsjett alene. Vi foreslår derfor at reformen tas over tre år, altså i statsbudsjettene for 2016-2018. Dermed legges dette løpet i inneværende regjeringperiode, og vil igjen vise at regjeringen satser sterkt og fokusert på kunstnerøkonomien, noe den forrige regjeringen ikke prioriterte.

Konkret foreslår vi for 2016 en oppjustering av arbeidsstipendene til 230 000 kr, og de 10-årige og GI til 240 000 kr.

Krav lønnsreform 2016	Inkl. arbeidsgiveravgift
Kostnad arbeidsstipend 2016 (495 stk á 230 000 kr)	129 902 850
Kostnad 10-årige stipend 2016 (116 stk á 240 000 kr)*	31 765 440
Kostnad garantiinntekt 2016 (396 hjemler á 240 000 kr, beregnet 90% uttak)*	97 596 576
*) Basert på kvoteantall 2015 og et anslag på 30 frigjorte GI i 2016	
SUM	259 264 866
Minus kostnad stipend og garantiinntekter 2015-budsjett	250 016 000
Netto kostnad lønnsreform 2016	9 248 866

Netto kostnad for lønnsreformen for 2016 er beregnet til 9,2 mill.

2. EN HELHETLIG SATSNING PÅ KUNSTNERNES UTSTILLINGSPRODUKSJON

Hovedkrav 1. En ekstern analyse av pilotprosjektet for utstillingshonorar, for å sikre erfaringsutbyttet og utarbeidelse av modeller for en velfungerende permanent ordning.

Hovedkrav 2. En stor satsning på utstillingsstipendet, som en regional ordning, for å styrke kunstnerøkonomien direkte.

2.1 STATLIG ORDNING: PILOTPROSJEKT FOR UTSTILLINGSHONORAR (KAP 321/ POST 75)

Alle tre nevnte utredninger (Visuell kunst-meldingen, Kulturutredningen og Kunstnerøkonomiutredningen) er positive til reformen utstillingshonorar, som et presist virkemiddel for å bedre kunstnerøkonomien for billedkunstnere og kunsthåndverkere. Prinsippet om betaling for arbeid med utstillinger har også fått en bred politisk tilslutning.

Vi er nå underveis i et pilotprosjekt for utstillingshonorar som skal løpe frem til oktober 2016, med påfølgende evaluering. Som nevnt i innledningen er vi meget takknemlige for den ytterligere satsningen på pilotprosjektet i statsbudsjettet for 2015. Vi ser dette som et tydelig signal på politisk ledelse

interesse og forpliktelse til reformen, som vi anser har potensiale til å bli den viktigste på det visuelle feltet siden innføringen av garantiinntektene og stipendene på 70-tallet.

Departementet valgte å utvide antall institusjoner i pilotprosjektet. Dette gir et større informasjon- og erfaringstilfang til prosjektet, og forankrer ordningen bredere i feltet. Dette er gode effekter av utvidelsen. Samtidig kompliserer et større antall institusjoner gjennomføringen, dialogen underveis og evalueringsarbeidet i etterkant. **Det er derfor avgjørende at ikke enda flere institusjoner innlemmes i pilotprosjektet i 2016.**

Forlengelsen av pilotprosjektet frem til oktober 2016 skyver en permanent ordning langt frem i tid, og trolig inn i neste regjeringsperiode. Vi ser dette som en stor utfordring, og ønsker derfor å bruke ventetiden best mulig.

2.1.1 EVALUERING AV PILOTPROSJEKTET

Formålet med pilotprosjektet er å innhente erfaringer som skal gi et godt grunnlag for å utforme en velfungerende, permanent ordning. I likhet med regjeringen, har vi tro på at solid faktagrunnlag og nøkterne analyser gir et bedre fundament å ta politiske beslutninger på. Vi støtter anbefalingene til referansegruppen for utstillingshonoraret² om at et avgjørende suksesskriterium er at departementet finansierer en ekstern oppfølging og evaluering av prosjektet. Det er et krevende arbeid å sammenfatte erfaringene fra et såpass omfattende pilotprosjekt i et felt med mange komplekse mekanismer, og det er viktig å ikke undervurdere oppgaven å utforme velfungerende permanent ordning.

Vi anbefaler derfor Kulturdepartementet at dette oppdraget blir utlyst så snart som mulig, slik at analysebyrået som vinner anbudet kan følge prosjektet underveis, og dermed få et langt bedre grunnlag for sine analyser. Forslag til punktliste for evalueringen:

- Følge opp pilotprosjektet i 2015 og 2016, med kvalitative intervjuer underveis med institusjonene og et utvalg kunstnere. Arrangere en rundebordkonferanse høsten 2015 for god dialog og erfaringsutveksling underveis i prosjektet mellom deltakende institusjoner, kunstnerorganisasjoner og departementet.
- Evaluere pilotprosjektet. Innhente og sammenfatte nødvendig informasjon etter oktober 2016, basert på punkter i innspillet til referansegruppen 15.09.2014 (pkt. 4.1 og 4.2 Betingelser for deltakelse).
- Utrede alternativer for en permanent modell, inkl. beregningsmetoder, kanalisering av finansieringen, budsjettmessige virkninger etc.
- Utredningen skal også kartlegge hva som vil være en rimelig bevilgning for utstillingshonorar for den enkelte institusjon, sett i lys av omfanget av utstillingsprogrammet og kunstnernes arbeid med utstillingene.
- Referansegruppen for utstillingshonorar skal utgjøre en referansegruppe for evalueringen, sammen med ev. representanter for embedsverket i KUD.

2.1.2 FINANSIERINGSNIVÅ I PILOTEN

Ad finansieringsnivået på pilotprosjektet, skriver referansegruppen i nevnte innspill til KUD 15.09.2014:

"Vi ønsker også å påpeke at pilotprosjektets økonomiske rammer neppe kan gi en rimelig honorering av kunstnernes arbeid med utstillingsprogrammet i de fire visningsstedene i to år. Forskningsdelen av pilotprosjektet vil imidlertid bidra til at man kan finne frem til et riktig honorarnivå for en permanent ordning."

Vi deler denne vurderingen fullt ut, og det er viktig at alle parter erkjenner at finansieringsnivået i pilotprosjektet er av symbolsk karakter.

² Referansegruppen for utstillingshonorar består av institusjonslederne i Sørlandets Kunstmuseum og Nordnorsk Kunstnersenter, samt styrelederne i NK og NBK.

Det er derfor avgjørende at pilotprosjektet avklarer hva som er et rimelig honorar for kunstnerens arbeid for institusjonene, og hva som er et rimelig bevilgningsnivå for den enkelte institusjon, og for reformen som helhet. Vi vil derfor komme tilbake med krav i etterkant av pilotprosjektet.

2.2 STYRKE REGIONAL ORDNING: UTSTILLINGSSTIPENDET (KAP 321/ POST 75)

Utstillingsvederlagsavtalen og en fremtidig utstillingshonorarordning forplikter bare institusjoner med statsstøtte. En helhetlig satsning på kunstnerens utstillingsproduksjon, fordrer et parallelt fokus på øvrige arenaer.

En stor del av den publikumsrettede virksomheten til norske kunstnere foregår på regionale, ikke-statlige og privat- eller kunstnerinitierte arenaer som kunstsentrene, kunsthallene, kunstforeningene, kunstnerstyrte visningssteder, festivaler, gallerier etc. Disse arenaene har en viktig funksjon for å gi mangfold i kunstlivet, bygge kunstnerskap, utvikle nye arenaer og gir publikum tilgang på kvalitativt god samtidskunst over hele landet. Disse arenaene har normalt fylkeskommunal, eventuelt kommunal støtte, noen har privat finansiering/sponsing og endel har betalende medlemmer. De kjennetegnes ofte av en svært presset økonomi. Det er et langsiktig mål for oss at fylkene skal forplikte seg til et godt nivå på driftsstøtten, som gir rom for gode vederlags- og honorarordninger for de som skaper kunst på disse arenaene. Dette er et langt lerret å bleke.

Vi vil derfor, i likhet med nevnte stortingsmelding for visuell kunst og utredningen om kunstnerøkonomi, peke på utstillingshonoraret som et viktig regionalt virkemiddel som bør styrkes vesentlig.

2.2.1 ANBEFALINGER FOR NYE RETNINGSLINJER

Formålet med utstillingsstipendet er "å gi billedkunstnere, kunsthåndverkere og kunstfotografer bedre forutsetninger i arbeidet med utstillinger. Stipendet er ment å heve kvaliteten og styrke profesjonaliteten i utstillingsvirksomheten i kommuner og fylker ved å gjøre offentlig tilgjengelige separat- eller gruppeutstillinger mulig." Utstillingsstipendet er en søknadsbasert ordning med en spesiell regional profil, med regionale tildelingsutvalg.

Utstillingsstipendet er blitt utredet av Kulturrådet, og alt ligger nå tilrette for at nye retningslinjer kan vedtas av KUD i løpet av våren 2015. Våre anbefalinger til en revidert utstillingsstipendordning er som følger:

- Honorarer innføres i ordningen, i tråd med prinsippet om betaling for arbeid med utstillinger. Pkt. 4. Vilkår/ kriterier tilføyes følgende: "Det gis tilskudd til honorar for kunstnerens arbeid med verksproduksjon og tilrettelegging av kunstverk til utstilling, samt montering o.l. på visningsstedet, i tillegg til utgifter til f.eks. materialer, teknisk bistand, innramming, katalog o.l."
- Taket på maksimal tildelingssum fjernes.
- Fem regionale tildelingsutvalg etableres, eks. Øst-Norge, Sør-Norge, Vest-Norge, Midt-Norge og Nord-Norge, hvor kunstnerorganisasjonene NBK, NK og FFF sentralt innstiller kandidater med god regional kjennskap. Dette sikrer regional forankring med flere beslutningstagere, ivaretar prinsippet om armlengdes avstand, samtidig som det medfører en avbyråkratisering av dagens ordning.
- Forvaltningen av ordningen bør legges til KIN - Kunstsentrene i Norge, i tråd med anbefalinger fra flere utredninger, inkl. Kunstnerøkonomiutredningen (s.97 og s.174). Vi forutsetter at det medfølger en rimelig dekning av administrasjonskostnader.
- Vi anbefaler at disse stipendene kjøres via den digitale søknadsportalen til Norsk kulturråd, hvor de regionale innstillingskomiteene gis tilgang til søknadssystemet, slik innstillingskomiteene for de statlige stipendene har. Dette vil bidra til en mer effektiv forvaltning av ordningen. Det bør være et mål for forvaltningen av statlige tilskuddsmidler at vi har færrest mulig søkeportaler, som både er kostnadskrevende å opprette og vedlikeholde. Det er også enklere for kunstnerne å forholde seg til samme søknadsportal for flere tilskuddsordninger.

2.2.2 EN DIREKTE SATSNING PÅ KUNSTNERØKONOMIEN I 2016

Utstillingsstipendet gir regjeringen en mulighet for å satse direkte på honorarer/ kunstnerøkonomien i 2016, gitt at pilotprosjektet begrenser mulighetene for en storsatsning på utstillingshonoraret inntil videre. Hvis regjeringen mener alvor med kritikken av sine forgjengeres manglende direktesatsning på kunstnerne, vil en solid satsning på utstillingsstipendet bevise at denne regjeringen lar handling følge sine ord. En større satsning på utstillingsstipendet vil gi muligheten for bedre økonomiske vilkår for kunstnere med stor utstillingsaktivitet. Denne satsningen har vi ønsket oss i svært mange år.

En revidert støtteordning vil føre til vesentlig økede søknadssummer og langt flere søkere. I årene 2006-13 var det gjennomsnittlig 286 søkere per år, og om lag 100 kunstnere har fått innvilget støtte hvert år.

Vi foreslår en bevilgning på 15 mill. kroner for 2016, hvilket betyr en ca 150% økning fra 2015.

3. STIMULERE ETTERSPOERSELEN ETTER SAMTIDSKUNST OG KUNSTNERES KOMPETANSE

Vi ønsker å videreføre den konstruktive dialogen med politisk ledelse om konkrete tiltak som kan styrke viktige ledd i verdikjeden, for økt bruk av samtidskunst regionalt og i næringslivet og stimulere oppdragskunsten regionalt. Vi vil også at visuell kunst skal utgjøre en større andel av tilbudet i Den kulturelle skolesekken. Nedenfor følger forslag som vi ønsker å diskutere videre med departementet.

Vi ønsker først å takke for mange intense og interessante diskusjoner med statssekretær Bjørgulv Vinje Borgundvaag om hvordan stimulere etterspørselen etter samtidskunst og utvikle næringspotensialet på det visuelle kunstfeltet. Vi opplever at vår felles forståelse har blitt mer nyansert i løpet av disse diskusjonene og flere seminarer/ debattmøter om temaet, og at vi nå kan enes om noen felles prinsipper:

- Ulike ledd og roller i verdikjeden må utvikles
- Kunstneren er skaperen, og grunnlaget for en rekke næringer
- Kunstnerens virke er normalt levebrødvirksomheter, men kan knyttes opp mot vekstvirksomheter som f.eks. gallerier, museer, formidlingsarenaer, produsentbyråer, stedsutviklingsprosjekter, turisme o.a.
- Kunstneren skal, gjennom kunstutdanning og etterutdanning, være godt orientert om mekanismene både i det offentlige og private markedet, og beherske elementær forretningsdrift for å ivareta sitt kunstneriske virke. Det er viktig at aktører som tilrettelegger for utvikling av kunstnerisk næringspotensiale forstår hva som skiller kunstproduksjon/ kunstmarkedet fra andre kommersielle produksjonsprosesser og -markeder.
- Formidler/ entreprenør/ markedsfører/ selger er roller som er adskilt fra kunstnerrollen, og er sentrale for å utvikle kunstnerens markedspotensiale
- Det kreves et nært samarbeid mellom kultur-, næring-, utenriks- og finansdepartementet for å utvikle potensialet i de kreative næringene, og et tett samarbeid mellom Innovasjon Norge og Norsk kulturråd

3.1 ØKT BRUK AV SAMTIDSKUNST I DET PRIVATE NÆRINGSLIVET OG REGIONALT

Det er et uutnyttet potensial for økt bruk av samtidskunst i det private næringslivet, både i form av permanente utsmykninger og temporære kunstprosjekter. Her er det en jobb som bør gjøres for å øke forståelsen for kunstens verdi og etterspørselen etter samtidskunst.

Vi ser for oss at man kunne opprette en stimuleringsordning for etablering og videreutvikling av bedrifter som arbeider med kunstprosjekter rettet mot og utviklet i samarbeid med det private næringslivet. Dette kan f.eks. skje gjennom en utvidelse av Kulturrådets støtteordning for kulturnæringer³, som i dag fokuserer på samlokalisering og nettverksbygging. Aktuelle søkere er gallerier, kunsthaller, kunstprodusenter og kunstkonsulenter som allerede arbeider aktivt i det private markedet, og som med økte ressurser en tidsbegrenset periode, kan bygge opp en større, bærekraftig virksomhet på dette området.

³ <http://www.kulturradet.no/stotteordninger/kulturnaeringer>

Vi vil i denne sammenheng peke på at vi tror at potensialet er spesielt stort regionalt. På mindre plasser er det mer oversiktlig, og innbyggerne har større oversikt og tettere bånd til næringslivet, som igjen vil ha et sterkere eierskap og interesse for lokale, profesjonelle kunstnere. Disse nære båndene og den lokale kunnskapen bør utnyttes bedre ved å aktivt stimulere til møteplasser og økt samarbeid mellom næringslivet og kunstnere.

3.2 STIMULERE OPPDRAGSKUNST REGIONALT

Sterke regionale fagmiljøer er avgjørende for å stimulere til flere og større oppdrag innen kunst i offentlig rom regionalt. Slike fagmiljøer kan ha en pådriverrolle for utvikling av regionale kunstordninger, og være en faglig ressurs for små og store kommuner. Dette er spesielt viktig for de mindre kommunene. Vi mener kunstsentrene, med sitt landsdekkende apparat og sin bakgrunn i dette feltet, er de riktige å satse på. Vi vil gjerne diskutere hvordan staten kan bidra til en positiv utvikling på dette feltet.

KOM-ordningen gjennom KORO - Kunst i offentlig rom stimulerer til bruk av samtidskunst i kommunale og fylkeskommunale bygg, og ble revidert i 2014. Vi ønsker å benytte denne nyorienteringen til å befeste rollen til kunstsentrene i det regionale arbeidet med kunst i offentlig rom.

Det er en stor jobb å drive aktivt, oppsøkende arbeid ovenfor landets kommuner og fylkeskommuner. Å vise potensialet som visuell kunst har for stedsutvikling i offentlige rom og arbeide for opprettelsen av gode kunstordninger regionalt, er viktige oppgaver. Dette er et arbeid KORO sentralt ikke har ressurser til å drive, og som landets kunstsentre har drevet i mange år (dog i varierende omfang). Dette arbeidet trenger en tydelig satsning og god finansiering for å lykkes.

Dette blir omtalt i både Kunstnerøkonomiutredningen og Rambølls nylige evaluering av KORO. Moe Skarstein skriver i sine anbefalinger, hhv. side 38 og 176:

"De regionale kunstsentrene bør kunne spille en sterkere rolle enn de gjør i dag [...]"

"Kunstsentrene bør styrkes som koordinerende ledd mellom næringsliv, kommuner og fylkeskommuner. Kommuner og fylkeskommuner bør motiveres til å opprette egne kunstordninger for kunst i offentlig rom slik man finner blant annet i Trondheim, Oslo, Bergen, Drammen og Risør."

Rambølls evaluering anbefaler følgende, hhv. side 16 og 49:

"KORO har som mål å bidra til å bygge kompetanse både i regionene og kommunene gjennom samarbeid med de regionale kunstsentrene. KORO kan og bør bygge videre på et godt samarbeid med de regionale kunstsentrene, som regjeringen også foreslår å styrke."

"KORO har som mål å arbeide med kompetanseutvikling for kommuner og regioner fremover [...]. Samlet har våre intervjuer med kunstsentrene tydet på at de ønsket mer dialog med KORO i omleggingen av [KOM-] ordningen, men flere ser positive muligheter med den nye ordningen. De kunstsentrene vi har snakket med er blant de mest proaktive når det gjelder kunst i offentlige rom, og vil gjerne ha mer ansvar og flere oppgaver i dette arbeidet, gjerne i tett samarbeid og dialog med KORO. For dem er det viktig at KORO ikke lar småkommunene «i stikken», men heller bidrar til å bygge sterke regionale miljøer som også kommer de mindre kommunene til gode. Dette er også en målsetting i KORO's strategi (se punkt 3)."

3.3 STYRKE VISUELL KUNST I DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN

Vi ønsker at kunstsentrene i Norge tillegges en større rolle i DKS-systemet enn tilfellet er i dag, ved at de får ansvar for produksjon og formidling av visuell kunst i fylkene. Det må avsettes søkbare midler for kunstnere og produsenter, fortrinnsvis i et nytt nasjonalt senter. Midlene skal gå til utvikling og produksjon av utstillinger og prosjekter på det visuelle området i DKS. Det må tydeliggjøres at Nasjonalmuseet som den nasjonale aktøren skal ha en aktiv stimulerende rolle ovenfor kunstmiljøene.

Rapporten **Det muliges kunst** trekker frem en skjev fordeling mellom ulike kunstuttrykk i Den kulturelle skolesekken (jf. kap. 3.8.2). Visuell kunst er blant de kunstarter som nå er relativt svakt representert, og det er viktig, ikke minst for elevene, at alle kunstarter tilbys på likt grunnlag. Særlig har vi tro på verkstedbaserte tilbud innen billedkunst og kunsthåndverk, noe som gir den medvirkningen som elevene

selv etterspør i DKS (Catharina Christophersen og Jan-Kåre Breivik, Uni Rokkansenteret, 2013: Den Kulturelle skolesekken, kap. 8).

Enkelte av landets kunstsentre har en avgjørende rolle i produksjon og formidling i DKS. Dette gjelder for eksempel Akershus kunstsenter ved pilotgalleriet, og Nordnorsk kunstnersenter. Begge har et høyt antall egenproduksjoner, og mange av regionens kunstnere er involvert i produksjon og formidling. I Akershus fylke er det avsatt DKS-midler (av de sentralt tildelte spillemidlene) til produksjonen ved kunstsenteret. I andre fylker er det i dag ingen produksjonsmidler på det visuelle feltet.

Sentralt har Nasjonalmuseet rollen som nasjonal aktør for det visuelle kunstfeltet i DKS. Den nasjonale aktøren har idag en utydelig rolle. Vi mener at den nasjonale aktøren, i samarbeid med det visuelle kunstfeltet, bør stimulere og kvalitetssikre produksjon og utvikling i DKS. Dette er ikke tilfelle i dag, og dette kan sees som en av årsakene til at visuell kunst har en svak posisjon i DKS-markedet.

Det er behov for økonomiske midler sentralt, der kunstnere med gode ideer kan søke å få finansiert og produsert sine prosjekter på tvers av regiongrenser. Det er også behov for midler til utvikling og forskning på visuelle produksjoner og formidlingsmetoder i DKS. Punktet om utviklingsmidler er omfattet i rapporten **Det muliges kunst**, og foreslått tillagt det nye nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen. Vi støtter dette.

Vi vil gjerne ha et møte med politisk ledelse om våre innspill til statsbudsjett, og håper det lar seg arrangere før sommeren.

Med vennlig hilsen

Hilde Tørdal
Styreleder NBK

Styreleder NK

Katinka Maraz
Styreleder FFF

Styreleder SDS